

สรุปการศึกษาดูงานในพื้นที่ภาคตะวันออก
ภายใต้โครงการศึกษาวิจัยเพื่อจัดทำดัชนีชี้วัดภาวะเศรษฐกิจและสังคม
โดยใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียง
วันที่ 27 เมษายน 2550 ณ จังหวัดจันทบุรี

การศึกษาดูงานในพื้นที่ภาคตะวันออกภายใต้โครงการศึกษาวิจัยเพื่อจัดทำดัชนีชี้วัดภาวะเศรษฐกิจและสังคม โดยใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียง เป็นการศึกษาดูงานร่วมกันระหว่างที่ปรึกษาฯ และสมาชิกสภาที่ปรึกษาฯ ซึ่งมีการดูงานทั้งสิ้นจำนวน 1 แห่ง คือ กลุ่มชุมชนพวาทำบลพวา อำเภอแก่งหางแมว จังหวัดจันทบุรี โดยมีการสรุปประเด็นสำคัญดังนี้

1. รายชื่อผู้เข้าร่วมศึกษาดูงาน

1) ศ.ดร.อภิชัย พันธเสน	มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
2) คุณจรูญ พงศาปาน	สภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
3) คุณณัฐนันท์ พงษ์มงคลสาม	สภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
4) ว่าที่ร้อยโทอักรินทร์ วงศ์ชัยญาณเดช	สภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
5) คุณพลกริช ฉายารักษ์	สภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
6) คุณจินตนา จันสน	สถาบันไทยพัฒนา
7) คุณมนตรีรัตน์ จริยธรรมวัต	มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

2. รายชื่อชาวบ้านและผู้ประสานงานในพื้นที่

1) พระอาจารย์สาย	เจ้าอาวาสวัดวังศิลา
2) ผศ.ดร.ชัยยนต์ ประดิษฐ์ศิลป์	มหาวิทยาลัยบูรพา
3) อาจารย์ปัทมา ลากชุ่มศรี	มหาวิทยาลัยบูรพา
4) อาจารย์สุธิดา แจ่มประจักษ์	มหาวิทยาลัยบูรพา
5) คุณพลอยบงกช ชุ่มเพ็งพันธุ์	มหาวิทยาลัยบูรพา
6) คุณทม สมแสน	กลุ่มชุมชนพวา
7) คุณจอน สมแสน	กลุ่มชุมชนพวา
8) คุณเทพ หนักแน่น	กลุ่มชุมชนพวา
9) คุณวัฒนา คำรักเกียรติเจริญ	กลุ่มชุมชนพวา
10) คุณวิโรฒ คงตาล	กลุ่มชุมชนพวา
11) คุณกัญญา คูชิตา	กลุ่มชุมชนพวา
12) กลุ่มแม่บ้าน และแม่ครัว	กลุ่มชุมชนพวา

3. สรุปประเด็นสำคัญ

เริ่มการศึกษาดูงานจากสหกรณ์ร้านค้า “ร้าน 5 ก” (5 ก ประกอบด้วย กิน กัน เก็บ ก่อ เกิด) หมู่ 4 บ้านคลองพลอย ตำบลพวา อำเภอแก่งหางแมว จังหวัดจันทบุรี ตัวแทนกลุ่มฯ แนะนำกลุ่มฯ และสมาชิก

แผนภาพที่ 34 สหกรณ์ร้านค้า “ร้าน 5 ก”

ชุมชนพวา หรือที่เรียกกันในท้องถิ่น ว่า “กลุ่มกวย” เนื่องจากมีเชื้อสายของชาติพันธุ์ “กวย” หรือ “ส่วย” (ส่วนใหญ่อยู่ในแถบอีสานใต้) เป็นชุมชนเกษตร สมาชิกของเครือข่ายวนเกษตร ซึ่งมีผู้ใหญ่วิบูลย์ เข้มเฉลิม เป็นแกนนำ สมาชิกส่วนใหญ่มีอาชีพทำสวนยางพารา และสวนผลไม้เป็นหลัก กลุ่มนี้มีแนวคิดในการพึ่งตนเองและมีกระบวนการกลุ่มที่เข้มแข็ง ก่อนเข้าร่วม โครงการระบบแลกเปลี่ยนชุมชนกลุ่มมีกิจกรรมกลุ่มที่สำคัญคือ กลุ่มออมทรัพย์ และสหกรณ์ร้านค้า นอกจากนี้ยังมีการเรียนรู้ตนเอง การจัดการทรัพยากรจากวนเกษตร ลักษณะของการผลิตทางการเกษตรในรูปแบบวนเกษตร นี้ สมาชิกมีอาหารและผลผลิตที่หลากหลาย โดยเน้นการพึ่งตนเองให้มีผลผลิตเพื่อบริโภคในครอบครัวในเบื้องต้น และมีส่วนที่ผลิตเพื่อสร้างรายได้ให้ครอบครัวด้วย เช่น มีทรัพยากรต้นไม้จำนวนมาก และมีสถานที่เหมาะสมในการเพาะปลูก จึงมีการเพาะพันธุ์ไม้ ทำให้สามารถสร้างรายได้ให้กับครอบครัว

ผู้นำสำคัญของกลุ่ม คือ พระอาจารย์สาย เจ้าอาวาสวัดวังศิลา อำเภอแกลง จังหวัดระยอง ซึ่งตั้งห่างออกไปประมาณ 50 กม. พระอาจารย์สาย เป็นพระสงฆ์ผู้เป็นที่เคารพ ศรัทธาของประชาชนอย่างกว้างขวาง เห็นความสำคัญของการพัฒนาคนและประสงค์ที่จะนำทรัพยากรที่ได้ รับบริจาคจากศิษยานุศิษย์มาใช้ให้เกิดประโยชน์แก่ชุมชนท้องถิ่น โดยไม่จำกัดว่าจะต้องอยู่ใกล้ บริเวณวัดเท่านั้น ท่านจึงมีบทบาทเป็นแกนหลักในการประสานความร่วมมือระหว่างศิษย์ที่อยู่ใน เขตเมืองและชุมชนชนบท พระอาจารย์สายส่งเสริมกิจกรรมการพัฒนาชุมชนของชุมชนพวา หลายกิจกรรม โดยเริ่มจากการสร้างสวนป่าอนุรักษ์วงศจากพื้นที่ไร่มันสำปะหลังในปี พ.ศ. 2536 ทำให้ชาวบ้านได้มีส่วนร่วมอย่างสำคัญ ได้เรียนรู้แนวคิดของการพัฒนาและการพึ่งตนเอง ให้ถึงพร้อมทั้งความรู้และคุณธรรม ชาวบ้านได้ตระหนักว่าชีวิตมีความร่มเย็นมากขึ้น มีป่าที่ทำให้ เกิดความอุดมสมบูรณ์ นอกจากนี้ในการเรียนรู้ของกลุ่มยังมีการรวมกลุ่มเยาวชนเพื่ออนุรักษ์

ธรรมชาติ และเรียนรู้ธรรมชาติ ขณะที่ผู้ใหญ่ทำเรื่องการออมทรัพย์ เพื่อสร้างสวัสดิการชุมชน ส่งเสริมการทำงานและรายได้ ทำกิจกรรมกลุ่ม หรือกิจกรรมเพื่อส่วนรวมต่าง

แผนภาพที่ 35 พระอาจารย์สาย เจ้าอาวาสวัดวังศิลา

ในเดือนมีนาคม 2549 ชุมชนพาเข้าร่วมโครงการระบบแลกเปลี่ยนชุมชน ซึ่งเป็นโครงการวิจัยที่ได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) สมาชิกที่เข้าร่วมโครงการมาจาก 2 หมู่บ้าน คือ หมู่ 2 บ้านกวย และหมู่ 4 บ้านคลองพลอย โดยใช้ระบบคูปอง “รู้จักพอ” หน่วยนับคือ “พอ” วัตถุประสงค์ที่สำคัญของการใช้คูปองคือการฟื้นฟูความเป็นชุมชน และลดค่าใช้จ่ายในชีวิตประจำวันของสมาชิก วิธีการดำเนินการคือกลุ่มให้สมาชิกตั้งเป้าหมายการใช้จ่ายในแต่ละเดือน แล้วนำเงินบาทจำนวนนั้นไปแลกเป็นคูปองซึ่งสามารถใช้ซื้อของที่สหกรณ์ร้านค้าของกลุ่ม ผลของการใช้คูปองพบว่า มีสินค้าและบริการบางชนิดไม่สามารถใช้คูปองได้ เช่น หอย และมีการนำสินค้าชุมชนเช่น ผัก ผลไม้ มาวางจำหน่ายที่สหกรณ์

แผนภาพที่ 36 รูปแบบการใช้คู่มือรู้จักพอในชุมชนพวา

พระอาจารย์สายให้คำขวัญของคู่มือว่า “สิ่งที่รู้จริง จะรู้พอ”

ในการศึกษาดูงานครั้งนี้มีการร่วมพูดคุย แลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างกลุ่มชุมชนพวา และคณะศึกษาดูงาน

แผนภาพที่ 37 การจัดทำ Focus Group เมื่อวันที่ 27 เมษายน 2550

ณ สวนป่าอรัญปิยวงศ์ หมู่ 2 บ้านกวย ตำบลพวา
อำเภอแก่งหางแมว จังหวัดจันทบุรี

คุณจรรยา จากสภาที่ปรึกษาฯ ได้เรียนถามพระอาจารย์สายเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งท่านกล่าวว่า ได้รับแนวคิดที่สอดคล้องกับเศรษฐกิจพอเพียงมากกว่า 40 ปีแล้ว ที่สำคัญต้องให้คนรู้จักปัจจัย 4 คืออะไร ใช้อย่างไร ให้เป็นไปเพื่ออะไร สิ่งต่างๆ ที่ใช้อย่างไร เกินความจำเป็น การจะทำให้ชาวบ้านศรัทธาและปฏิบัติสิ่งต่างๆ ใช้วิธีลองคิด ลองทำ ให้ชาวบ้านมีส่วนร่วม ทำงานแบบเปิดใจ ไว้ใจ มีความซื่อสัตย์ สร้างกัลยาณมิตร ทำให้ทุกคนมั่นใจ โดยทำสิ่งที่เป็นมูลค่า ให้เกิดคุณค่า หากมีมากเกินไปเกินความจำเป็นก็เจือจานผู้อื่น เช่น ที่วัดมีโครงการทำบุญออมนวันละ 1 พอ โดยได้แนวคิดจากครูชบ ยอดแก้ว คือให้สะสมความพอ แล้วนำไปแปลงเป็นมูลค่า สิ่งที่ท่านทำไม่ค่อยมีคนคัดค้าน เพราะเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดประโยชน์ เช่น การปลูกต้นไม้ และท่านเปิดกว้าง ในการทำกิจกรรมใด ๆ จะพยายามทำให้เกิดผลกระทบต่อฝ่ายต่าง ๆ ให้น้อยที่สุด ถ้ามีใครได้รับผลกระทบ สามารถมาปรึกษากันได้

สมาชิกกลุ่มร่วมแลกเปลี่ยนว่า สิ่งที่คุณต้องการให้ภาครัฐให้ความสนใจ คือการสนับสนุนกิจกรรมต่าง ๆ ของกลุ่ม เพราะที่ผ่านมา มีข้าราชการบางคนไม่เห็นด้วย ทำให้เป็นอุปสรรคในการดำเนินการ

4. ข้อสังเกต

1) การใช้คู่มือของกลุ่ม แม้ว่าจะมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อฟื้นฟูวัฒนธรรมชุมชนและลดรายจ่าย แต่ก็ทำให้เกิดการผลิตเพิ่มขึ้น ในชุมชน ซึ่งเป็นการสร้างภูมิคุ้มกันตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงวิธีหนึ่ง

2) เมื่อวิเคราะห์ในเชิงระบบ พบว่า การที่มีพระสงฆ์เป็นแกนนำ และการเรียนรู้และผลิตในแนวทางวนเกษตร ทำให้กลุ่มดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งของกลุ่ม และในชีวิตประจำวันของสมาชิกแต่ละคน ด้วยความรู้และคุณธรรม โดยใช้กระบวนการสร้างภูมิคุ้มกัน แต่ประเด็นที่น่าสนใจของกลุ่มนี้คือ กลุ่มมีความเห็นว่าการดำเนินกิจกรรมใด ๆ ก็ตาม โดยเฉพาะกิจกรรมที่ส่งเสริมให้เกิดการพึ่งพาตนเองนั้น ต้องเริ่มจากการปรับวิธีคิดก่อน โดยการเรียนรู้ร่วมกัน เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ได้บทเรียนที่สำคัญเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างคน และความสัมพันธ์ระหว่างคนกับธรรมชาติ จากการดำเนินงานที่ผ่านมาของกลุ่มนั้น มีผลทำให้กลุ่มมีทุนทางสังคม ทุนทางวัฒนธรรม และทุนทางสิ่งแวดล้อมที่มั่นคง